R. K. HERBERT (ed.), *Language and Society in Africa*, Witwatersrand University Press, [1992], X + 364 p.

R. MESTHRIE, *A Sociolinguistic History of Bhojpuri-Hindi in South Africa. Language in Indenture*, Witwatersrand University Press, [1991], XVI + 326 p.

Cele două cărți pe care doresc să le prezint pe scurt în cele ce urmează au în comun câteva trăsături interesante, atât din punctul de vedere al atitudinii științifice propriu-zise, cât și din punctul de vedere al unei etici a cercetării științifice:

1. un mod de abordare „s o c i o lingvistic" al problemei, impregnat de considerente ideologice (extrașt iințifice),

2. un interes subliniat pentru entități al căror statut (de exemplu, **limbă/dialect**) este – pentru cazurile discutate de ei – cu totul departe de a fi clar,

3. evitarea deliberată – în pofida naturii materialului – a metodelor tradiționale ale geografiei lingvistice[1].

Voi încerca în cele ce urmează să evit discutarea aspectelor e x t r a lingvistice ale modului de abordare comun celor două volume, pentru că ele nu reprezintă interes pentru nici unul dintre domeniile interdisciplinare în care lingvistica ar putea ocupa vreun loc și – pe de altă parte – pentru că nu cred că cititorii unei reviste de lingvistică pot să fie interesați de puncte de vedere care aparțin unor ideologii politice[2].

Deși Herbert (p. 3) recunoaște că „each language label represents a range of language varieties", nu studiază relația dintre o entitate numită L și subvariantele ei: „there is relatively good m u t u a l [spațierea mea, P. Sch.] intelligibility among the Nguni languages: Ndebele, Swati, Xhosa and Zulu" *(op. cit.*, p. 4). În consecință, în locul unei discuții lingvistice a relației:

(1) LIMBĂ / DIALECT

apar formulări de genul: „The national language is what Ali Mazni calls 'the language of the people', or 'the language of the common man'" (Moula, p. 37).

Problema (practică) foarte serioasă a limbii care să fie utilizată în „noile state independente": a „colonialiștilor" sau una dintre „limbile" locale/indigene este foarte des menționată (inclusiv invocarea marxism-leninismului: vezi Brown, p. 72-73), fără a se acorda cea mai mică atenție descrierii concrete a respectivelor dialecte (graiuri), pentru a putea apoi vorbi de o „planificare lingvistică" (termen care apare de nenumărate ori în text).

Foarte puținele contribuții (de asemenea pur „teoretice") interesante sunt cele care văd legătura dintre

(2) LIMBĂ (i) / CULTURĂ (i)

---

[1] Mai degrabă datorită faptului că autorii implicați nu au nici cele mai vagi noțiuni de teoria și/sau practica geografiei lingvistice („field method"-urile lor fiind, de fapt, o serie de improvizații, mai mult sau mai puțin logice: de exemplu, Mesthrie, 2).

[2] Și totuși, nu mă pot abține să citez din articolul lui McLeon D. (p. 151): „The promotion of Russian as the lingua franca of South Africa would constitute a splintering from Western capitalism and a step toward integration into a different world economic and political system [...], a South African who speaks Russian as L_2 is more likely to read Russian literature than British or American, is more likely to study at Moscow than at Cambridge, and to trade with a *kolhoznik* rather than a capitalist" [!].

şi – în consecinţă – realizează natura relativă a relaţiei

(3) LIMBĂ (i) / (j) / (k)

(Wolfson, p. 197-214; Mpamutsu-Thondlena-Crawhall, p. 235-245; Wood, p. 265-275; Kunene-Mulder, p. 335-344).

Cartea lui Mesthrie, deşi oferă ceva mai multe elemente lingvistice, descriptive, ale dialectului bhojpuri al limbii hindi (observaţii *ad-hoc* ale unor fenomene lingvistice izolate), nu poate prezenta o imagine comprehensivă a dialectului (graiului) mai interesantă din punctul de vedere al lingvistului.

„Investigaţiile" descrise s-au bazat pe discuţii – în general – cu urbani, puternic influenţaţi de contactele lingvistice cotidiene cu alte limbi (dialecte şi/sau graiuri), fără să se urmărească o anumită relaţie între diferitele puncte cartografice, fără a folosi un chestionar cât de cât stabil etc.

Din păcate, nici unul dintre autorii menţionaţi nu a încercat să dea o definiţie şi o descriere a PHANAGALO (o „limbă" mixtă, artificială, vorbită numai în anumite locuri de muncă (mine), fără o bază socială: în nici o familie „limba" aceasta nu este vorbită; despre ea se crede că ar prezenta unele trăsături de **pidgin**, format din amestecul a mai multe elemente de limbă: engleză, afrikaans[3], zulu[4] etc.); şi această „limbă", lipsită de o bază socială (naţională) continuă să existe, fără să trezească interesul lingviştilor locali (care continuă să fie loiali unor modele „ideologice", a căror lipsă de valabilitate lingvistică a fost de multă vreme dovedită).

În aceste condiţii este inutil să mai adaug că noţiuni ca *patois, koiné, jargon* nu sunt nici măcar menţionate, că nu apare nici o hartă care să prezinte situaţia unor fenomene de limbă etc.

Şi totuşi, de ce am vrut să prezint aceste două cărţi? Pentru a sublinia o dată mai mult pericolul unei „teoretizări" (bune sau rele) lipsite de materialul concret care să o justifice.

Paul Schveiger
University of the Witwatersrand,
P O WITS Johannesburg
2050 South Africa

WITOLD TRUSZKOWSKI, *Studia sociolinguistica ad dialectologiam dacoromanam pertinentia. Sermo incolarum vici Drăguş in Transilvania dacoromana si ti cum sermone incolarum vici Ochotnica Dolna in Montibus Gorce si si ti comparatur*, Cracovia, 1992, 168 p.

În seria „Universitas Jagellonica Acta Scientiarum Litterarumque MLV. Schedae Grammaticae" — Fasciculus CXII, a apărut lucrarea intitulată ca mai sus, dar având şi un titlu în polonă: *Studia socjolingwistyczne z dialektologii rumunskiej (Na materiale wsi Drăguş w Siedmiomiogradzie rumunskim w konfrontacij z polske gware wsi Ochotnica Dolna w Gorcach).* Autorul prezentei lucrări este cunoscut lingviştilor şi sociologilor români, fiind unul dintre

[3] Această limbă este în sine o formă destul de interesantă: olandeza primilor colonişti, rămasă – pe de o parte – relativ osificată, iar, pe de altă parte, acceptând elemente englezeşti, franceze şi din dialectele indigene.

[4] Cu privire la caracterul de limbă/dialect al căreia – în afara unui context politic naţionalist – se pot purta discuţii ample.